

До спеціалізованої вченої ради Д 11.170.02
в Інституті економіко-правових досліджень
НАН України
01032, м. Київ, бульвар Тараса Шевченка, 60

ВІДГУК
офіційного опонента
кандидата юридичних наук, доцента Кравець Ірини Мирославівни
на дисертаційне дослідження
Солодченка Сергія Вікторовича
«Правове забезпечення реалізації контрольних функцій суб'єктів
господарювання»,
подане на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.04 –
господарське право, господарсько-процесуальне право

АКТУАЛЬНІСТЬ ТЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У сучасних умовах розвитку економіки важливим у сфері господарської діяльності є ефективне здійснення контролю (як державного, так і недержавного), за допомогою якого забезпечується збалансування приватних інтересів суб'єктів господарювання та інших учасників господарських відносин – з одного боку, публічних інтересів територіальної громади, суспільства в цілому – з іншого.

Здійснення державного контролю у сфері господарської діяльності ставало предметом численних наукових досліджень як господарсько-правових, так і адміністративно-правових. Зокрема, у господарсько-правовій доктрині на рівні дисертаційних досліджень, питання здійснення державного контролю у сфері господарської діяльності досліджували: Попелюк В.П. («Правове регулювання відносин контролю у сфері господарювання», 2011 р.), Никитченко П.В. («Правове регулювання державного контролю у сфері господарської діяльності», 2015 р.) та ін. Представники адміністративної науки теж досліджували проблеми здійснення державного контролю у сфері господарської діяльності на рівні дисертаційних досліджень: Орхова І.С. («Державний контроль у сфері господарської діяльності: адміністративно-правові засади», 2009 р.), Ковальова М.В. («Адміністративно-правові режими підприємницької діяльності в Україні», 2007 р.), Просолов М.О.

(«Правове регулювання перевірок, що здійснюються органами фінансового контролю в сфері підприємницької діяльності», 2011 р.) та ін.

Питання здійснення контролю у сфері господарської діяльності, який забезпечують суб'єкти господарювання, як виду недержавного контролю не були предметом комплексного вивчення в українській юридичній доктрині. З огляду на тенденції дерегулювання господарської діяльності в Україні, актуальним для дослідження є порядок здійснення контролю суб'єктами господарювання та засади його оптимального поєднання з державним контролем у вказаній сфері.

Про практичну та наукову актуальність кандидатської дисертації Солодченка С. В. свідчить також те, що дослідження виконано відповідно до Плану науково-дослідних робіт Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля МОН України у межах теми: «Правові заходи запровадження енергозберігаючих технологій на підприємствах металургії» за господарсько-розрахунковим договором про проведення науково-дослідних робіт за № Ю-1-12 на замовлення ПрАТ «Лугцентрокуз» (номер державної реєстрації 0112U002894), де дисертант був співвиконавцем, який самостійно здійснив теоретичну розробку напрямів правової роботи щодо здійснення самоконтролю на підприємстві.

МЕТА І ЗАВДАННЯ,

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ, ЙОГО СТРУКТУРА

Метою дослідження Солодченка С. В. є розробка нових теоретичних положень щодо реалізації контрольних функцій суб'єктів господарювання, визначення їх сутності як господарсько-правової категорії, а також підготовка науково обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення законодавства України (с. 21 роботи). Для реалізації мети дослідження були визначені та вирішені в дисертаційній роботі такі завдання: охарактеризувати контрольні функції суб'єктів господарювання в аспекті забезпечення системи контролю на мікро- і на макрорівні та обрати класифікації, що призначені для відповідних дослідницьких можливостей; виявити функції контролю у традиційних господарських

відносинах та у відносинах недержавного антикорупційного контролю і здійснити систематизацію контрольних відносин; розглянути правовий статус Уповноваженої особи, відповідальної за проведення антикорупційного контролю, та запропонувати застосування диференційованого підходу до визначення його господарсько-правового статусу; дослідити та сформулювати визначення поняття функціональної спроможності суб'єктів господарювання у здійсненні контролю як затребуваної для практики категорії правореалізації; уточнити підходи до пізнання процесів формалізації, організації і легалізації відносин недержавного контролю у сфері господарювання та обрати інструменти інституціоналізації вимог до суб'єктів контролю; визначити соціально важливі сфери, в яких контрольні функції не забезпечені відповідними повноваженнями, а також з'ясувати та визначити засоби і заходи їх господарсько-правового забезпечення; проаналізувати зарубіжний досвід інституціоналізації контролю та сформулювати висновки щодо його зазначення при обліку, звітуванні, забезпеченні якості продукції та здійсненні контролю у соціально важливих сферах господарювання; дослідити господарську практику та практику правоохоронних органів стосовно зловживання повноваженнями при здійсненні контролю, визначити критерії диференціації контрольних функцій у залежності від правового статусу особи, яка їх здійснює, та обґрунтувати пропозиції до законодавства; розробити інструменти втілення застережень від загроз публічним та приватним інтересам щодо якості робіт, продукції, товарів, послуг, договірної дисципліни, господарсько-процесуальної дисципліни, забезпечення інформаційно-комунікативної безпеки; аргументувати можливість розробки нового (призначеного для запобігання зловживанню контрольними повноваженнями) напряму гармонізації господарського з кримінальним, господарсько-процесуальним та податковим законодавством (с. 21–22 дисертації).

У дисертаційному дослідженні вдало використано комплекс загальнонаукових та спеціальних методів наукового пізнання, що дозволило автору отримати достовірні результати.

Структура дисертації є логічною та складається з титульного аркуша:

анотації, викладеної українською та англійською мовами; змісту: основної частини, що містить: вступ, два розділи, що включають 8 підрозділів, висновків; списку використаних джерел з 200 найменувань і додатку. Зміст дисертаційної роботи дозволив розкрити необхідні положення теми «Правове забезпечення реалізації контрольних функцій суб'єктів господарювання».

ОЦІНКА ОБГРУНТОВАНOSTІ НАУКОВИХ ПОЛОЖЕНЬ ДИСЕРТАЦІЇ, ЇХ ДОСТОВІРНОСТІ Й НОВИЗНИ

Новизна результатів наукового дослідження полягає у тому, що воно є першим комплексним дослідженням контрольних функцій суб'єктів господарювання, результатом якого стало обґрунтування нових теоретико-правових положень щодо їх реалізації, а також здійснення підготовки науково обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення чинного законодавства України.

Аналіз положень та пропозицій дисертації дає підстави для висновку про їх новизну, достатню обґрунтованість та достовірний характер.

Серед положень, що містять елементи наукової новизни різного рівня і являють теоретичний інтерес, можна, зокрема, зазначити такі:

- обґрунтування визначення поняття функціональної спроможності суб'єктів господарювання у здійсненні контролю як їх фактичної здатності виявляти загрози публічним та приватним інтересам й попереджати їх дозволами, обмеженнями, застереженнями внаслідок створення збалансованої системи правових норм і засобів, заходів та дій (с. 24 роботи, с. 4 автореферату);
- визначення поняття зловживання суб'єктом господарювання своїми контрольними повноваженнями як неналежної господарсько-процесуальної дисципліни при заявленні необґрунтованих (як таких, що фактично не існують) вимог до контрагента за господарськими договорами та підтримки їх у судовому процесі (с. 24 роботи, с. 4 автореферату);
- положення щодо формування контрольного середовища на макро- та мікрорівні, а також розмежування функцій та дисфункцій самоконтролю, урівноваження контрольних повноважень з контрольними функціями суб'єктів

господарювання шляхом деталізації відповідного правового статусу контролюючого уповноваженого суб'єкта господарювання (с. 24 роботи, с. 4 автореферату);

– положення щодо статусу Уповноваженої особи суб'єкта господарювання шляхом запровадження контрольної функції із забезпечення інформаційно-комунікативної безпеки у виробничо-господарських відносинах із повноваженнями щодо ведення паспорта інформаційно-комунікативної безпеки суб'єкта господарювання та відповідальності такої особи за викривлення і фальсифікацію відомостей паспорта при реалізації Антикорупційної програми (с. 25 – 26 роботи, с. 5 автореферату);

– положення щодо реалізації функцій контролю за ступенем досягнення суттєво значущих цілей шляхом сполучення регуляторного впливу з недержавним контролем та розробки органами державного контролю персональної програми змішаного (недержавного з державним) спостереження за корекцією контрольної компетенції суб'єкта господарювання, в особі його засновника та/або власника за відсутності належної реалізації ним своїх контрольних функцій та визнання органами зовнішнього контролю незадовільним стану самоконтролю: за якістю товарів, послуг, робіт; за правомірністю господарського використання природних та енергетичних ресурсів; за здійсненням процедур звітування про стан фінансово-господарської діяльності (с. 26 роботи, с. 5–6 автореферату).

Робота містить й інші позитивні та обґрунтовані висновки, які відображено в дисертації та авторефераті.

На підставі сформульованих теоретичних висновків в роботі автор запропонував обґрунтовані пропозиції до вдосконалення чинного законодавства, зокрема, до ч. 2 ст. 218 ГК України (с. 96–97 роботи), ч. 2 ст. 178 ГК України (с. 166 роботи), ст. 64-1 ГК України (с. 199 дослідження) та інших.

У дисертаційній роботі використано досвід зарубіжних країн, зокрема, Австралії, Великобританії, Канади, Нідерландів, США, та інших, а також

Європейського Союзу (с. 143, 149, 152–153, 172 роботи), що сприяло достовірності та обґрунтованості висновків, наведених у дисертації.

Отримані теоретичні та практичні висновки стали результатом наукового пошуку, проведеного відповідно до поставленої мети і завдань дослідження. Наведені положення у сукупності з багатьма іншими, викладеними у дисертаційному дослідженні та авторефераті, становлять наукову новизну роботи та визначають її цінність для науки господарського права.

ТЕОРЕТИЧНЕ ТА ПРАКТИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ ОДЕРЖАНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Теоретичне та практичне значення одержаних результатів полягає у розробці сучасних підходів до вчення про контрольні функції суб'єктів господарювання, а також у можливості використання теоретичних положень і висновків дисертаційної роботи у процесі законотворчої діяльності з метою модернізації господарського законодавства України.

Положення дисертаційної роботи можуть застосовуватись у науково-дослідній роботі та навчальному процесі при підготовці посібників, підручників та методичних матеріалів, а також у рамках викладання господарсько-правових дисциплін, призначених для студентів юридичних та економічних спеціальностей.

Положення дисертації щодо зміни порядку розміщення податкових накладних у ЄРІН, в частині відміни блокування процедури розміщення за наявності у накладній помилок або/та дублювання змісту про об'єкти виконаних робіт, позитивно оцінені ТОВ «Фортуна» (довідка від 15.09.2017 р. № 23). Окремі результати дослідження використовуються у діяльності ДФС України (довідка від 01.08.2018 р. № 25205/6/99-99-23-01-15с) та навчальному процесі у СНУ ім. В. Даля МОІ України (довідка від 07.09.2017 р. № 267/02).

Положення та висновки, сформульовані в дисертації, що мають дискусійний характер, можуть скласти підґрунтя для подальших наукових досліджень.

ЗАУВАЖЕННЯ ДО ДИСЕРТАЦІЇ

Загалом позитивно оцінюючи положення дисертаційної роботи Солодченка С. В., необхідно звернути увагу на окремі висновки, що мають дискусійний характер, а також на деякі положення дисертації, які потребують уточнення й конкретизації.

Основні **зауваження** до змісту положень, викладених у дисертаційній роботі, полягають у наступному.

1. На с. 40 дисертації здобувач робить висновок, що доцільно розрізняти за предметною сферою, метою контролю і суб'єктивним складом: 1) самоконтроль суб'єктів господарювання (зокрема, контроль над корпорацією) та їх зовнішній контроль за контрагентами і партнерами; 2) контроль суб'єктів господарювання як членів саморегулівних організацій; 3) корпоративний контроль (не був предметом цього дослідження).

Проте, суб'єкти господарювання не здійснюють контроль як члени саморегулівних організацій, а контроль (у визначених законодавством випадках) здійснює власне саморегулівна організація. Тобто, обґрунтованим видається, що суб'єкти господарювання як члени саморегулівних організацій здійснюють контроль опосередковано, а не безпосередньо.

Необхідно підкреслити, що суб'єкти господарювання здійснюють опосередковано контроль у разі їх членства в саморегулівній організації лише у випадку делегування органом державної влади повноважень з реалізації контролю такій саморегулівній організації в порядку, встановленому чинним законодавством України. Наприклад, Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку може делегувати саморегулівним організаціям професійних учасників фондового ринку (далі – СРО) повноваження з регулювання фондового ринку, які визначені законами України, в установленому нею порядку за заявами цих СРО відповідно до Порядку, затвердженого рішенням Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 26.11.2013 № 2670. Серед таких повноважень можуть бути і повноваження з контролю.

2. На с. 172--173 дисертації Солодченко С. В. пропонує вважати *фіктивне керівництво злочином*, який тягне за собою кримінальну відповідальність вищих осіб відповідно до закону.

Проте далі автор визначає, що доцільним було б розробити *усічений склад господарського правопорушення «фіктивне керівництво»*, наявність якого у господарському законодавстві надасть підстави для вдосконалення кримінального законодавства в частині притягнення до відповідальності фізичних осіб, які фактично керували підприємством, але діяння, які вони вчинили, підпадають під ознаки фіктивного керівництва як злочину (с. 173 дисертаційної роботи).

На с. 179 роботи дисертант наголошує, що законоположення ч. 11 ст. 65 ГК України про визнання низки дій фіктивним керівництвом слід розглядати загальною нормою для її деталізації у Кримінальному кодексі України нормою про фіктивне керівництво.

Пропозиція дисертанта щодо віднесення фіктивного керівництва до переліку господарських правопорушень викликає заперечення, оскільки відповідно до ч. 1 ст. 218 ГК України – підставою для господарсько-правової відповідальності учасника господарських відносин є вчинене ним правопорушення у сфері господарювання. Тобто, господарські правопорушення вчиняють *виключно учасники господарських відносин*, до переліку якого не належить особа, яка досягла шістнадцятирічного віку та здійснює від імені суб'єкта господарської діяльності дії, які зазвичай виконують керівник або головний бухгалтер, і тим самим створює видимість здійснення господарської діяльності при її фактичній відсутності (с. 180 дисертації).

3. У дисертаційній роботі є положення, які потребують уточнення та/або доповнення у частині з'ясування авторської позиції з питань:

а) на с. 101 дисертації автор вказує, що загальнотеоретичний термін «функції контролю» стосовно їх здійснення суб'єктами господарювання можна розглядати як *функції ініціативного та функції зобов'язального характеру*. У подальшому дисертант наводить основні об'єкти недержавного контролю, стосовно яких доречно розвивати контрольні функції *зобов'язального характеру*.

З огляду на те, що об'єкт контролю визначається як елемент функціональної спроможності суб'єктів господарювання (с. 98 роботи), то цікавить думка автора щодо об'єктів недержавного контролю, стосовно яких доречно розвивати контрольні функції *ініціативного характеру*:

б) на с. 104–105 дисертації здобувач наводить тезу, про те, що фактично вимога зі складання звіту про управління адресується лише великим підприємствам, а вони володіють так званими технологіями «перекладання» своїх ризиків на малі підприємства. Слід визнати за надто лояльною диференціацію вимоги щодо обов'язковості його подання всіх малих та середніх підприємств. Солодченко С. В. вказує, що потрібна диференціація їх за критерієм організаційно-функціонального зв'язку з великими підприємствами. Необхідно уточнити, що в цьому випадку автор розуміє під критерієм «організаційно-функціональний зв'язок» та як необхідно здійснювати відповідну диференціацію;

в) на с. 145 дисертантом пропонується встановлення максимального терміну дії персональної програми змішаного (недержавного з державним) спостереження за корекцією контрольної компетенції суб'єкта господарювання, – не більше 4 місяців; доцільно уточнити якими критеріями автор керувався при встановленні саме такого строку.

4. У дисертаційному дослідженні міститься ряд термінологічних суперечностей/неточностей, зокрема:

а) на с. 54 роботи автор вказує, що найпоширенішою класифікацією функцій контролю є: інформаційна, профілактична, інструктивна, охоронна функції, проте видається, що вищенаведене є переліком функцій контролю, а не класифікацією, оскільки не визначено критерій здійснення відповідного поділу;

б) у роботі дисертант робить висновки, що коло суб'єктів організаційно-господарських повноважень визначається шляхом тлумачення ст. 176 ГК України. Суб'єктами організаційно-господарських повноважень *можуть бути визнані лише органи і посадові особи суб'єкта господарювання* (с. 80). Проте, перелік суб'єктів організаційно-господарських повноважень набагато ширший, цей висновок можна зробити принаймні з аналізу ст. 176 ГК України;

в) на с. 84 дисертації здобувач стверджує, що недержавний антикорупційний контроль представляють недержавні господарські організації і суб'єкти господарювання, хоча очевидно, що виходячи з норм ч. 2 ст. 55 ГК України, недержавні господарські організації є видом суб'єктів господарювання;

г) некоректним видається використання дисертантом поняття «власник майна підприємства» (с. 141–142 роботи), можливо мова йде про передачу майна підприємству на похідних від права власності правових титулах майна (праві господарського відання, праві оперативного управління та ін.), хоча з аналізу змісту дисертаційного дослідження навряд можна зробити такий висновок.

Висловлені зауваження, у той же час, не знижують загальної позитивної оцінки дисертаційного дослідження Солодченка С. В. на тему «Правове забезпечення реалізації контрольних функцій суб'єктів господарювання», оскільки стосуються переважно дискусійних питань, пов'язані зі складністю та, в окремих випадках, неоднозначністю проблематики роботи, недосконалістю господарського законодавства, суперечливістю судової практики. Вони не перешкоджають загалом позитивно оцінити цю дисертаційну роботу, що є завершеною працею, в якій отримані нові обґрунтовані теоретичні результати, що в сукупності є достатньо суттєвими для господарсько-правової наукової думки.

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК ПО ДИСЕРТАЦІЇ

Дисертація є завершеною, виконаною на належному рівні, роботою, що містить науково обґрунтовані результати, які в сукупності забезпечують вирішення важливого наукового завдання, що полягає у визначенні основних засад правового забезпечення реалізації контрольних функцій суб'єктів господарювання, в тому числі досягнення гармонійного поєднання публічних та приватних інтересів у їх процесі реалізації. Ці положення вносять істотний вклад у науку господарського права і у своїй сукупності складають комплексне, завершене і результативне наукове дослідження.

Дисертаційна робота Солодченка С. В. відповідає спеціальності 12.00.04 – господарське право, господарсько-процесуальне право.

Структура дисертації є логічною, відповідає поставленій меті та завданням дослідження, а виклад його результатів – здійснено на належному науково-методичному рівні. Дисертація оформлена відповідно до вимог, встановлених для дисертаційних робіт.

Зміст автореферату ідентичний основним положенням дисертації. Зміст автореферату також загалом відповідає структурі, змісту та основним висновкам, зробленим дисертантом в роботі.

Основні результати дисертації викладено у 15 наукових працях, з них – 7 статей у наукових фахових виданнях України (зокрема 1 стаття у іноземному науковому виданні), 8 публікацій за матеріалами науково-практичних конференцій та круглого столу (у тому числі 1 – у зарубіжному виданні).

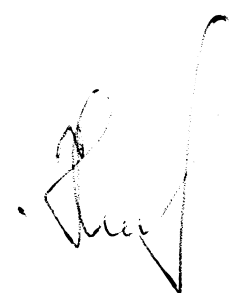
Вищевикладене дає підстави для загального висновку про те, що зміст, оформлення та методологія дисертації на тему: «Правове забезпечення реалізації контрольних функцій суб'єктів господарювання» відповідають вимогам п. 11 Порядку присудження наукових ступенів, що затверджений постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07.2013 р., а її автор – Солодченко Сергій Вікторович – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.04 – господарське право; господарсько-процесуальне право.

Офіційний опонент:

Кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри господарського права
юридичного факультету
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

І. М. Кравець

—